

УДК 821-161.2
Н 12

*Обкладинка і художнє оформлення
Олена Сметана*

Н 12 На Різдво — додому: Оповідання сучасних українських письменників / упорядкування Оксани Думанської. — Львів : Свічадо, 2023. — 120 с.

ISBN 978-966-938-681-6

Різдво — одне з найкращих свят, особливо у нас в Україні, вдома... По-особливому відчуваємо і переживаємо його нині, в час війни. Як мудреці вдивляємося в небо, шукаючи звізду, яка вкаже дорогу додому тим, хто опинився так далеко від нього чи втратив його. Тим, хто вдома, але загубив частину себе чи того, хто був для нього домом. Щоб повернути нам відчуття повноти і дарувати свято, приходять у світ Спаситель, приносячи малі щоденні радощі і несподівані дива. Щоб кожен, стоячи біля Його ясел, переживав радість свого синівства у Божому Домі.

Для всіх, хто приймає Добру Новину і ділиться нею.

УДК 821-161.2

ISBN 978-966-938-681-6

© Видавництво «Свічадо», 2023

Богдан Волошин

НА РІЗДВО — ДОДОМУ

У покинутих хатах не ставлять ялинок. Нема кому. Нема для кого. Не спалахують вогники на лапатах гілках, не виблискує сріблястий «дощик», не сяють скляні забавки, у дзеркальних бочках яких відбивається прибрана святечна світлиця... Вікна холодні і порожні. Як очі в сліпців.

...Іван їхав автівкою селом і лічив послулі обійстя, на зарослі подвір'я яких уже давно ніхто не навідувався. Хіба сусідський пес поженеться за куркою і птаха тужливо крикне у вітті.

Дорогою чоловік нарахував вісім спорожнілих хат. Колись він знав усіх, що жили на цьому кутку. Колись він тут ріс. Тепер майже повсюдно пустка. На цвинтарі більше мешканців, ніж тих, які вросли у ці кручі і досі гріють небо, розпалюючи піч, щоб зготувати їсти.

Скільки часу його тут не було? Рік, два, триста? Напевно, більше, бо кріпко забулась сюди дорога. Та й не дуже було до кого вертатися —

востанне тут бував, коли похоронили цьотку Ганку. Тоді уся родина зібралася в селі. Здається, востанне. Навіть Ромко прилетів з Колими зі своїми покацапленими дітьми... Пам'ятав, що ніхто не плакав на погребі, а на тризні навіть співали «Ой у вишневому садку» — її цьотка найбільше любила і в піст співала, коли свиням лушпиння з бараболі варила.

А правда, скільки ж з того часу літ минуло? Десь п'ятнадцять. Боже, це ж Оленці вже тринадцять буде, а вона ж у Вовчиці ще не навідувалася! Та й чи навідається?

А от його щось підірвало зрання — так захтілось додому... Коли ж це востанне він Вовчиці домом називав? Може, тому й махнув рукою на суботу й обіцяне друзям чаркування, скочив за кермо, купив мацьопу ялинку на ринку і пігнав у Вовчиці. Дорога була неблизькою ще й прикрою — яма на ямі. Як завжди. Але щось Іванові гріло душу, ніби їхав у село за прощенням і покутою. Мав таке відчуття, що залишав за плечима роки навчання, заробітчанства за кордоном, копійчане життя, щоб доробитися на квартиру, меблі, автівку, щоб сім'я чулася пристойно, в Єгипет відпочивати їздила, потім старшій поступати, посаг, заміжжя... А тим часом у Вовчицях ставало все менше людей, які б його пам'ятали. І він їх. Та й не було потреби їх згадувати — життя провадило широкими магістралями великих міст, оминаючи загумінки рідного села.

...Автівка ледь сунула покрученими вуличками, гойдаючись на ямах. Іван шукав очима своє обійстя і водночас боявся його побачити. Але побачив. І впізнав. Стара грушка похилилася над хатою, наче хотіла її обійняти, на криниці вітер піддер бляшаний дашок і він дрижав на вітрі, наче пєсятко, що зачекалося господаря і тішилось його поверненню.

Іван витягнув із багажника ялинку, розкрутив іржавий дротик, який служив замком для кривої хвіртки, і ступив на подвір'я. Навдивовижу, воно було викошене від трави і самосію. Чоловік несміло ступив на моріжок і поволі попротував до хати.

Двері легко відчинилися, скрипнули і впустили в дім. Іван застиг у сінях, розгублено озираючись — яка ж ця хатина виявилася маленькою! Наче іграшковою. А колись він босоніж ганяв кімнатами — і вони видавалися йому просто величезними! Тут стільки людей поміщалося за столом на свята, а співалось як, а колядувалось...

У кухні досі було чисто, наче господарі щойно пішли в гості. Старий тесаний стіл, крісла з гнутими спинками, начиння, старі ікони на покуті і годинник-сова... Щось видалося дивним Івану, щось стривожило його. Ага — годинник цокав, розбиваючи на друзки загуслу навколишню тишу. Чоловік аж перехрестився до Матінки Божої з короною.

— Чо ти сі хрестиш, Івасю? Шо, годинника не видів?

Від несподіванки хлоп всівся на бамбетлі і випустив з рук ялинку.

— Ти хто? Ти де?

— Ціхо, не кричи. Зара покажусь, але ти тіко не всцисі, чуеш, Івасю? Як то було, коли тебе вуйко Федь вперше на конє посадив...

У запічку щось чхнуло, потім ще раз, заплюжилось — і посеред кімнатки явився невеличкий дідусь із волошковими очима і кущавими брівми.

— То я, памнятаеш мене, малий? — з'явник ще раз пчихнув і витер носа тильним боком руки.

Прибулець зачудовано кліпав на диво-дивне і лиш крутив головою.

— А я думав, що згадаеш... — зітхнув дідусь. — Домовик я, хованець. Гриць. Згадав'їс?

— Який домовик... — Іван тріпнув головою, сподіваючись, що мана розвіється, — який Гриць?

— А видиш — забув... А я тебе, Івасю, памнятаю!

Чоловікові раптом стало млосно, він хитнувся і злапався рукою за спинку бамбетлів.

— Шо, зле? Чекай, зара ті добре зроблю!

Хованець клацнув пальцями і в п'єцику спалахнув вогонь, на бляті носатий чайник раптом кавкнув і випустив довгу цівку пари, а в руках Гриця з'явилася плящина із золотавим напоєм.

— Давай, Івасю, кави ті запарю і дваццть дека си гольнеш.

— Не, не, я не п'ю, я за кермом!

— Та хто ті каже пити, дитино! Тіко для здоров'ї, а то зблід, як дупа старого Пукача, коли він сі нахилив за дзигаром, що му' з писка падав. Зара ті, Івасю, добре буде...

— Мене Івасьом тільки мама кликала... А жінка все Ваня і Ваня...

— Шо, в місті ті перехрестили? Тежко жити під чужим іменем, не?

— Та ніби й нічо, кручуся, копійку кую, але нині щось мене підірвало — погнав у Вовчиці як підстрелений.

Іван сьорбнув чаю, надпив з келішка і закашлявся: — Моцна! Що то за трукта?

— Сам гнав, — погладив пляшку Гриць, — на золотому корені настояна. Будеш хлоп — як цїзорик!

— Слухай, Грицю, а тойво... А де всі?

— В землі. Решта розвіялісі по світу... Тіко я лишивсі і коцур старого Пукача.

— А Марія, сусідка? Вона ж ровесниця моя була.

— Машина збила, як вона гостинець переходила. Дзеркалом. І всьо.

— Боже... Як то страшно... І чого її Бог покарав? Вона ж така побожна була...

— Та, тіко во сидів Бог на хмарці і за Марійов пильнував, щоб забити фуrow... Якесь дурне таке

говориш, Івасю. Ніби Йому нема чим зайнятисі. Бозя пильнує, щоб у світі рівновага була між добром і злом. А щоб то вирівняти, ріжні способи є...

— То аріанство якесь!

— Понапридумували людиска якісь слова і самі собі раду дати не годні. — Щезник налив собі келішок і задумався. — Я би м' хтів випити, Івасю, за тебе, того малого хлопчиська, з яким бальона ганяв на пасовиску, крав ябка в колгоспнім саді і возивсі на свиноматці. Пам'ятаеш, як баба Катерина тебе вгріла кохльою по дупі, коли вздріла, як ти на льосі катавсі?

— Та як не пам'ятати — я в тому місці досі рубець маю!

— То давай за стрічу! — обидвоє перехилили чарки, і в маленьких руках хованця звідкілясь з'явилися дві великі бери. Іван вп'явся зубами в грушку — і вона порскнула стиглим соком. У кухні запахло літом і медом.

— То з тої, що біля брами?

— Так, малий.

— Я вже забув її смак...

— Добре, шо дорогу домів не забув! Міг би й не згадати.

— Слухай, Грицю, чи то я п'яний, чи дурний — ти на правду є? Чи то я об одвірок головою вдарився?

— А горівку хто ті приніс? Архангел Михаїл? Так між нами — часом прилітає до мене після

нічної дижурки. Погомонимо си, почаркуємсі. Я їго розумію — то тіжка справа мати роботу з людьми. Ви такі прикрі. От дивлюсі на тебе і мені випити хочесі. Як згадаю, як ти мені в дитинстві в сметану гірчиці напхав! Але я тоді писк си попік! Ото була грайка!

— Слухай, Грицю, а чого я тебе старшим пам'ятаю? Ти ще бороду таку мав кошлату, а зараз не...

— А ти не знаєш? — хованець сьорбнув чаю і хлєпнув просто з пляшки. — Фууух, добре пішла, як теща під лід... Всьо ти позабував, малий! Ми, Іванцю, народжуємсі старими і порхавими, жиємо до того часу, заким не станемо немовлятами в колісці і по всьому. Юш Параню по коханю! Але до того далеко, я ще дуже молодий хованець.

Іван мовчки дивився на смішний дзиґарок, на якому з кожним рухом маятника скошувались очі в «сови», і згадав дзідзя Петруська, який щоранку його вдосвіта заводив. Потім виходив на ганок «пробувати погоду». Простягав руку до неба і перебирав пальцями, шепочучи чи то молитву, чи замовляння. Після цього міг сказати, чи падатиме дощ і коли саме. І не було випадку, щоб змилився. Петрусько любив посадити малого Івася на ногу і так гойдати, а той тішився, ніби на карузелі в місті повозився. Потім малий обіймав старого за жилаву шию і ховав лице десь в дзідзя за вухом. Петрусько пах тютюном,